

νων· εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν ἐν ἐπιγνώσει συγκρατοῦμεν τὸ θέμα ἐν τῇ προσοχῇ ἡμῶν διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν του, ἐνῶ εἰς τὴν ἄλλην, ἅπαξ εὐρέθησαν τὰ προφανῆ δεδομένα ἐν τῇ συνειδήσει, τῇ συγκαταβάσει τῆς βουλήσεως πάντοτε, ἀμέσως προβαίνει ἢ ἀνυπόθετος τῆς νοήσεως ἐνέργεια, εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ἀμέσου γνώσεως, οὕτως ὥστε οὐδὲν ἔδαφος ἐμφανίζεται τῆς λεγόμενης ἰδίας ἡμῶν ἐπεμβάσεως καὶ ἥτις εὐρίσκει ὅλην αὐτῆς τὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀποδείξεως.

Οὕτω λοιπόν, ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις αὗται τῆς γνώσεως συντελοῦνται διὰ τοῦ μοναδικοῦ τῆς νοήσεως τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῆς, καὶ οὕτω, τῆς διακρίσεως ἐντοπιζομένης εἰς τὸ εἶδος τοῦ πρὸς ἐπεξεργασίαν δεδομένου, ἢ μία δηλαδή ἢ ἐνσυνείδητος τοιαύτη θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ διὰ τῆς ἀδιασπάστου αὐτῆς συνεργασίας μᾶς δίδουσι τὴν μίαν καὶ ἐνιαίαν γνώσιν ἡμῶν, ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῆς ἐξαντλήσεως τῆς προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας.

Ἡ πίστις λοιπόν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς γνώσεως εἰς τὴν ἀμεσον τοιαύτην, δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀποδεικτικῶν λόγων, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ προϊόντα τῆς σκέψεως· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ πίστις αὕτη τῆς ἀμέσου γνώσεως δὲν εἶναι ἀμφίβολος, ἀφοῦ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀποδείξεως δὲν ἐπιτρέπει τὴν γένεσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀναποδείκτου καὶ ἀνυποθέτου, ἀλλ' ὅπως τοῦναντίον αὗται, λόγω τῆς προφανείας τῶν δεδομένων, ἐξ ὧν προέρχονται, θὰ ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν τῶν ἀποδείξεων· ὅθεν αὗται εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀποδείξεως, ἐπειδὴ καθιστῶσιν αὐτὰς οὐ μόνον περιττάς, ἀλλὰ καὶ ἀδυνάτους, ὡς ἐκ τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Τὰ διάφορα ἀξιώματα ἀποτελοῦσι περιπτώσεις ἀμέσου γνώσεως, αἵτινες προσκτῶνται ἐκ τῆς ἀπ' εὐθείας αὐτενεργοῦ προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀπόψεις τοῦ ἐμπειρικοῦ δεδομένου, οὕτως ὥστε νὰ νοῶνται ὡς ἐπιβαλλόμενα ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου τοῦ δεδομένου, ὡς ἀπαραιτήτου βάσεως δι' αὐτὴν ταύτην τὴν πραγμάτωσιν τῆς συνειδήσεως. Δὲν δύναται ὅθεν νὰ ἐγείρηται ἀμφιβολία ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν ἀξιωμάτων, λόγω τοῦ ἀναποδείκτου αὐτῶν, ἀφοῦ δὲν ὑφίστανται ἀποδείξεις ἀπο-

λύτου τινός κύρους, ἀλλὰ μόνον τοιαῦται, αἵτινες ἀποτελοῦσι μίαν σειράν σχέσεων προερχομένων ἐκ τῆς προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὴν ἐμπειρίαν, ὧν ὁμως ἡ γνωστικὴ ἀξία ἔγκειται ἐν τῇ συμφωνίᾳ τῆς πλοκῆς αὐτῶν πρὸς τὰ ἀξιώματα ταῦτα· καὶ τοῦτο εἶναι ἀναπόδραστον, ἀφοῦ τὰ ἀξιώματα ἀντιπροσωπεύουσι τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, αἵτινες διέπουν τὸν δεδομένον τῇ συνειδήσει κόσμον, καὶ ὧν τὸ κῦρος στηρίζεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῆς αὐτενεργοῦ προσαρμοστικῆς εὐρυθμίας τοῦ πνεύματος.

Αὐτονόητον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ κόσμος τῶν παραστάσεων, ἐκ τῆς φύσεως τῶν ὁποίων ἀπορρέουσι τὰ ἀξιώματα ταῦτα, εἶναι καὶ αὐταὶ προϊόντα ἀμέσου γνώσεως· εἴπομεν δὲ ἤδη περὶ τῶν δεδομένων, πρὸς τὰ ὁποῖα προσαρμόζεται ἡ νόησις, διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν χωρικῶν καὶ Χρονικῶν διατάξεων τῶν αἰσθημάτων μας.

Ἡ ἀμεσὸς γνῶσις ἐξακολουθεῖ συντελουμένη καὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἐννοιῶν, οὕτω λίαν πρωίμως τὰ παιδιά ἔχουσι γνῶσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀποχρῶντος λόγου ἐρωτῶντα διαρκῶς, περὶ τοῦ διατὶ ἐγένετο μία ἐνέργεια καὶ ποῖος διενήργησε ταύτην. Ἡ νόησις αὐτῶν πρὸς ὀλοκλήρον τὸ δεδομένον αὐτῇ περιεχόμενον τῶν ἐμπειρικῶν σχέσεων αὐτενεργῶς προσαρμοσθεῖσα, παρήγαγε τὴν γενικὴν ἀφηρημένην αὐτὴν ἐννοιαν συσχετίσεως, ὡς ἀφορῶσαν τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς παντὸς δυναμένου νὰ συντελεσθῇ ἐν αὐτῇ. Τὴν ἀμεσον αὐτὴν γνῶσιν ὁ Κάντιος καὶ ὁ Σουπεργάουερ, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν σαφῶς τότε γνωστὰ τὰ τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, ἐθεώρουν ὡς ἐκ τῶν προτέρων, λέγοντες, ὅτι ἡ αἰτιότης, ὁ Χῶρος καὶ ὁ Χρόνος, εἶναι τύποι ἐκ τῶν προτέρων τῆς νοήσεως ἡμῶν.

Δεδομένου δὲ ὅτι ἐκ τῶν διηγηματικῶν καὶ περιγραφικῶν προτάσεων δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ συλλογισμὸς, εὐρεῖα διανοίγεται ἡ σφαῖρα τῆς δράσεως, τῆς διαισθητικῆς ἢ ἀμέσου ἡμῶν γνώσεως, ἐν τῇ θείᾳ τῆς τέχνης χορείᾳ. Ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς τέχνης καθιστᾷ προφανέστερον, τὸ ὅτι εἷς καὶ μοναδικὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας τῆς νοήσεως, ἀλλ' ὅτι ἐκδηλοῦνται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, πότε μὲν ὡς ἀποδεικτικὴ γνῶσις, πότε δὲ ὡς ἀμεσὸς τοιούτη, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ πρὸς ἐπεξεργασίαν δεδομένου· ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ὅτι ἡ μία θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἄλλης, οὕτως ὥστε

νά συμπληροῦται διὰ τούτου τὸ ἔργον τῆς νοήσεως, τῆς πρὸς τὴν ἐμπειρίαν προσαρμογῆς της. Οὕτω ἡ ἀποδεικτικὴ γνῶσις στηρίζεται ἐπὶ δεδομένων τῆς ἀμέσου γνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμεσὸς γνῶσις δὲν παύει ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνεργῇ ἐξ ἑνὸς ὠρισμένου Χρονικοῦ σταθμοῦ, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς γνώσεως, ἵνα συνεχίσῃ ταύτην ἐξ ὀλοκλήρου ἡ ἀποδεικτικὴ τοιαύτη, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ὅπουδῆποτε ἤθελεν ἐμφανισθῆ ὑλικὸν ἀφορὸν ταύτην, κατὰ τὰς ἀναλύσεις τῆς ἐμπειρίας καὶ ὅπερ, ὡς εἶπομεν, χαρακτηρίζεται, ἐκ τῆς ἀπ' εὐθείας ὠριμότητος τῶν δεδομένων διὰ τὴν παραγωγὴν προσαρμοστικῶν πρὸς αὐτὰ διατάξεων.

Ἐν τῇ τέχνῃ λοιπὸν μεταφέρει, ὁ ἀληθὲς τάλαντον κερτημένος ἐργάτης αὐτῆς, τοὺς ὅρους καὶ τὰ δεδομένα τοῦ θέματος, ὡς εἰς ἰδίαν περίπτωσιν καὶ εἰσέρχεται οὕτω ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ψυχολογίαν αὐτοῦ, δημιουργῶν διὰ τῆς λεγομένης ἐμπνεύσεως, ἣτις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ αὐτενεργὸς παραγωγὴ καὶ δημιουργία προσαρμοστικῆς πρὸς τὰ δεδομένα τοῦ θέματος διατάξεως. Αὐτονόητον εἶναι ἐνταῦθα, ὅτι ἡ τῶν διδομένων παρατήρησις καὶ ἐκλογή καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἀξία τοῦ δημιουργηθέντος ἔργου ἐξήρτηται ἐκ τοῦ ποιητικοῦ του τάλαντου.

Περίπτωσις ἀμέσου γνώσεως εἶναι καὶ τὸ συμβαῖνον εἰς τοὺς διακεκριμένους ἐκείνους δικαστάς, οἵτινες ἀκροασθέντες τῶν διαφόρων στοιχείων, μεταφέρουσι ταῦτα, ὡς εἰς ἰδίαν αὐτῶν περίπτωσιν καὶ τὸ αὐτενεργῶς λειτουργοῦν νοητικόν των κέντρον, παράγει μίαν διαισθητικὴν γνῶσιν, περὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῶν κατηγορουμένων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γνώμη αὐτῶν εἶναι διαισθητικὴ, δὲν δύνανται νὰ μεταδώσωσι τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ εἰς ἄλλους, οἵτινες στεροῦνται τῆς ἰδίας διαισθητικῆς ἀξίας.

Ἡ ἐνστικτὸς γνῶσις, ἣτις εἶναι τόσον ἀνεπτυγμένη εἰς τὸ ζωικὸν βασίλειον, εἶναι καὶ αὕτη περίπτωσις ἀμέσου γνώσεως. Πλεῖστα ὅμως δυσχέρειαι παρεμβάλλονται διὰ τὴν κατανόησιν ταύτης· καὶ ναὶ μὲν διὰ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων, ἀπεβλήθη ἡ ὑπὸ τῆς τυπικῆς λογικῆς καλλιεργηθεῖσα ἀντίληψις, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνῃ νόησις πιστεύεται ὡς διεπομένη ὑπὸ ἰδίων νόμων, οὕτως ὥστε νὰ φαίνεται, ὅτι

ὑφίσταται οὐσιώδης διαφορὰ ἀπὸ βάσεως μεταξὺ τοῦ ἐνστίκτου τῶν ζῶων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως καὶ ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι μοναδικὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, καθ' ὅλας τὰς ἐκδόσεις αὐτῆς, καὶ δυνάμει τοῦ ὁποίου αὐτενεργῶς ὅλως παράγει νέας διατάξεις προσαρμοζούσας αὐτὴν πρὸς τὰ ἐκάστοτε δεδομένα· ἀλλὰ παραμένουσιν αἱ δυσχέρειαι διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ ἐνστίκτου, ὅπερ ἔχει λάβει ὄντως παραδόξους ἀναπτύξεις εἰς διάφορα ζῶα, αἵτινες ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ ὅτι, λόγῳ τῆς διαφόρου ὀργανώσεως τοῦ σώματος αὐτῶν ἐν σχέσει μὲ ἡμᾶς, εἶναι δυσκολώτατον νὰ μεταφερθῶμεν καὶ γνωρίσωμεν τὰ διάφορα δεδομένα καὶ τὸ εἶδος τῶν μυϊκῶν αἰσθήσεων τῶν κινήσεων τῶν ὀργάνων των, δυνάμει τῶν ὁποίων ἢ νόησις αὐτῶν παράγει τὰς προσαρμοστικὰς διατάξεις της. Τοῦτο εἶναι ἀνυπέρβλητος σκόπελος, τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον εἰς τινὰς περιστάσεις ἢ διαφορὰ αὕτη τῆς σωματικῆς ὀργανώσεως, ἢ ἀνταποκρινομένη εἰς τὸ διάφορον περιβάλλον εἰς ὃ βιοῦσι τὰ ζῶα, ἐξικνεῖται εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ νὰ ἐμφανίσῃ αἰσθήσεις περιπλέον τῶν ἰδικῶν μας, ὧν ἡ φύσις μοιραίως μᾶς διαφεύγει. Οὕτω π.χ. ἔχομεν τὴν αἰσθήσιν τῆς διευθύνσεως τῶν περιστερῶν, δυνάμει τῆς ὁποίας, καίτοι αὐταὶ μεταφέρονται ἐν κλειστῷ Χώρῳ (400) ὀλόκληρα χιλιόμετρα, ἐπανευρίσκουσι τὴν παλαιὰν φωλεάν.

Θὰ ἀποπειραθῶμεν ἤδη ὁμως, νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ περίεργον ἐνστικτον τῆς σφηκός, καθὸ αὕτη κεντρίζει τὴν πρὸς τροφήν της συλλαμβανομένην κάμπην εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἐνθα διατρυπᾶται τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ παραλύει τὸ θῦμα, διὰ τῆς προσαρμοστικῆς ἐνεργείας. Τινές, ἐπειδὴ ἡ ἐνστικτος ἐνέργεια συντελεῖται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἄνευ ἐπικτητοῦ γνώσεως, ἐθεώρησαν ταύτην ὡς λειτουργίαν καταστᾶσαν βαθμηδὸν μηχανικὴν, ἀφοῦ πρότερον οἱ πρόγονοι τῶν ζῶων εἶχον λελογισμένην γνῶσιν τοῦ πράγματος· ἀλλὰ ἡ γνώμη αὕτη ἀπορρέει ἀπὸ πλήρη ἀγνοίαν τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, καὶ συνεπῶς καὶ τῆς φυσικῆς σειρᾶς τῆς διεπούσης τὸ περιεχόμενον τῆς γνώσεως, τοῦ ἐκ τοῦ τρόπου τούτου παραγομένου.

Οὕτω ἡ νόησις δὲν ἄρχεται εὐθύς ἀμέσως ἐνεργοῦσα διὰ τῆς λελογισμένης γνώσεως, καθόσον τοῦτο εἶναι ἀδύνατον καὶ θαυματουργόν, ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως αὕτη εὔρηται θεμελιουμένη καὶ ἄρ-

χομένη τῆς ἐνεργείας τῆς, ἀπὸ τῶν ἤδη διαμορφωθέντων προϊόντων τῆς ἀμέσου γνώσεως. Ἡ παράβλεψις δὲ τῆς ἀληθοῦς αὐτῆς σειρᾶς τῶν πραγμάτων, ἀποτελεῖ μίαν διαστροφήν τοῦ πραγματικοῦ διὰ τῆς φαντασίας, οὕτως ὥστε νὰ εἶναι ἐντελῶς χρεωκοπημένη ἡ λογική, ἣτις δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ γνῶσιν, εἰμὴ μόνον, ὡς λελογισμένην τοιαύτην.

Αἱ ἀρχέγονοι λοιπὸν σφῆκες, εἶναι φυσικὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι συνελάμβανον τὰς κάμπας καὶ ἐκέντριζον αὐτὰς ἀδιακρίτως σημείου νύξεως· ἀλλὰ ὅλαι αἱ ἄνευ ἀποτελέσματος νύξεις, ἐπόμενον εἶναι νὰ μὴ ἀποτελοῦν οὐδὲν δεδομένον, διὰ τὴν αὐτενεργὸν προσαρμοστικὴν ἐνέργειαν τῆς νοήσεως τῆς σφηκὸς καὶ συνεπῶς, δέον νὰ θεωρῶνται ὡς μήπω γεγόμενα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς. "Ὅταν ὁμῶς συνέπεσε νὰ κεντρισθῇ ἡ κάμπη, εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σημείου καὶ παρέμενεν ἀμέσως ἀκίνητος, ὡς παραλύσασα, τότε ἡ ἐν λόγῳ μεταβολὴ εἰς τὴν στάσιν τῆς κάμπης ἀποτελεῖ, ὡς ἀπ' εὐθείας ἐν δεδομένον πρὸς ὃ ἡ αὐθορμήτως λειτουργοῦσα νόησις προσηρμόσθη, διὰ τῆς κατοχῆς τῆς ὅλης αὐτῆς παραστάσεως, τῆς καθοριζομένης διὰ τῆς ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ νύξεως. Κατὰ τὴν προσαρμοστικὴν ταύτην διάταξιν, ὁ καθορισμὸς τοῦ ἐν λόγῳ σημείου δὲν συντελεῖται, κατὰ λελογισμένον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἐμετροῦντο οἱ δακτύλιοι τοῦ σώματος τῆς κάμπης, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸν ποθούμενον, ἀλλὰ εὔρηται ἀπ' εὐθείας, ὅπως κατὰ τινὰ ἀναλογίαν συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἐν σπουδῇ ἀνερχώμεθα ἀνὰ τρεῖς τὰς βαθμίδας μιᾶς κλίμακος ἄνευ τινὸς λελογισμένης ἀναμετρήσεως τοῦ μήκους τοῦ πηδήματος καὶ τοῦ ὕψους τῶν βαθμίδων. Τὸ περιορισμένον δὲ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀπέραντος ἐπανάληψις αὐτοῦ, τὸ κατέστησε μόνιμον ἀπόκτημα τῆς νοήσεως τῶν σφηκῶν, ἣτις ἄλλως τε δὲν λειτουργεῖ, εἰμὴ δι' αὐτῆς καὶ τινων παρομοίων ἐνεργειῶν. Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν δὲν μεταδίδεται βέβαια αὐτὴ αὕτη ἡ γνῶσις τοῦ πράγματος, καθόσον ἡ γνῶσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν οὐδέποτε εἶναι κληρονομική, ἀφοῦ αὕτη νοεῖται ὡς προϊόν τῆς νοητικῆς ἐνεργείας καὶ συνεπῶς μόνον διὰ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τῆς ἰδίας νοήσεως θὰ προσκτηθῇ πάντοτε· καὶ π. γ. δὲν εἶναι ποτὲ κληρονομική εἰς τὰ ζῶα ἡ γνῶσις τῶν γονέων ὠρισμένης φωλεᾶς τοῦ δρόμου τῆς μεταβάσεως

εἰς τὴν πηγὴν τῆς ὑδρεύσεως τῆς φωλεᾶς ταύτης· ἡ γνῶσις αὕτη προσκτᾶται πάντοτε διὰ τῆς προσωπικῆς πείρας. Κληρονομικὴ εἰς τὰ ζῶα εἶναι ἡ ὀργάνωσις τοῦ στοιχειώδους νοητικοῦ αὐτῶν κέντρου, ὑπερ οὗτω διεμορφώθη, ὥστε, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν ἄρμοδιων δεδομένων, νὰ ἀντιδρᾷ προσαρμοστικῶς κατὰ τὸν μονότονον τρόπον τῆς παραγωγῆς τῆς ἐνστιγματικῆς διατάξεως. Συμβαίνει τουτέστιν ἀνάλογόν τι μὲ τὴν ἐν τῷ γένει ἡμῶν ἐδραιωθείσαν ὀργάνωσιν τῆς διατάξεως τῶν αἰσθημάτων μας, ἔνθα, ὡς εἴπομεν, καὶ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν ἐνὸς μέλους μας, ἐξακολουθεῖ ἡ αὐτή, ὡς καὶ πρὶν διατάξεις αὐτῶν· ἐπίσης ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ κληρονομικότης τοῦ χαρακτήρος, καθ' ἣν ἄτομα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διακρίνονται διὰ τῶν αὐτῶν μεγάλων ἀρετῶν, ἃς ἐπιδεικνύουσιν ἐν τῇ ἀντιμετωπίσει ἀναλόγων περιστάσεων.

Ἡ ἀκρίβεια, μεθ' ἧς πάντα τὰ ζῶα τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἐπαναλαμβάνουσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, προέρχεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν πενιχρότητα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, καθόσον εἰς τὴν σφῆκα π. χ. πᾶσαι αἱ ἄλλαι θέσεις νύξεως, ἃς ἡμεῖς διὰ τῆς λελογισμένης γνώσεώς μας διαβλέπομεν, εἶναι ἀνύπαρκτοι δι' αὐτήν· αὕτη ἔχει ὀργανωθῆ μόνον διὰ τὴν μίαν ταύτην ἀποτελεσματικὴν νύξιν, οὕτως ὥστε, ἅμα ἐμφανισθῆ τὸ ἄρμόδιον δεδομένον, ἦτοι ἡ κάμψη, αὐτενεργῶς τὸ νοητικὸν κέντρον παράγει τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν. Δύναται ἐνταῦθα νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι ἀνάλογόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τὰς μητέρας, ὅταν κοιμῶνται πλησίον τοῦ τέκνου των καὶ ἐνῶ δύνανται νὰ γίνωνται διάφοροι ἰσχυροὶ θόρυβοι, χωρὶς αὐταὶ νὰ ἀφυπνίζωνται, ὁ ἐλάχιστος κλαυθμὸς τοῦ τέκνου των ἀρκεῖ νὰ τὰς ἀφυπνίσῃ. Ἀναφέρω τοῦτο, ὡς παράδειγμα τῆς αὐτενεργοῦ λειτουργίας τῆς νοήσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄρμοδιων δεδομένων· ὡς δὲ φαίνεται ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ, τὸ συναίσθημα τοῦ μητρικοῦ φίλτρου καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ συνδεόμενα τοιαῦτα τῆς μητρικῆς ἀνησυχίας, προέρχονται ἐκ μεταμορφώσεως φαινομένων φύσει εἰς ἄκρον εὐπαθῶν ἐν τῇ αὐτενεργῳ εἰς τὰ συνειδητὰ ταῦτα συναισθημάτων μεταμορφώσεων, ἀφοῦ ἀρκοῦσι τὰ ἀσθενῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου γινόμενα ἀντιληπτὰ ἄρμόδια δεδομένα, νὰ ἐπιφέρωσι τὴν εἰς ψυχικὸν φαινόμενον μεταμόρφωσίν των καί, ὡς τούτου, νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὴν ἀφύπνισιν.

IV

Συναφεῖς πρὸς τὰς ἐξ ἐνστίκτου ἐνεργείας καὶ προφανῆ προϊόντα τῆς αὐτενεργοῦ λειτουργίας τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς προσαρμογῆς αὐτοῦ, διὰ τῶν προϊόντων τούτων πρὸς ὠρισμένα δεδομένα, εἶναι καὶ αἱ λεγόμεναι ἐνσυνείδητοι ἀντανακλαστικαὶ κινήσεις. Οὕτω, ὅταν βλέπωμεν νὰ ἐπέρχεται βιαίως ἐν ἀντικείμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, ὑψοῦνται αὐθόρμητως αἱ χεῖρες ἡμῶν· ἐπίσης ἐπὶ τῇ προσεγγίσει οἴουδήποτε ἀντικειμένου εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, κλείονται οὗτοι αὐτενεργῶς· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου ἀναφερομένη κίνησις, καθ' ἣν ἡ χεὶρ ἡμῶν, ὅταν τυχαίως ἐγγίση τὴν πυρᾶν, αὐθόρμητως ὅλως κινῆται ἐν βίᾳ ἀπομακρυνομένη αὐτῆς. Ὡσαύτως τοιαύτη κίνησις εἶναι καὶ τὸ αὐθόρμητον σταμάτισμα τῆς ἀναπνοῆς, ὅταν αἰσθανθῶμεν τὴν παρουσίαν ξένου σώματος εἰς τὸν λάρυγγα καὶ πλῆθος ἄλλων ἀναλόγων κινήσεων.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν κινήσεων τούτων εἶναι, ὅτι ἐνέχουσι τὴν σκοπιμότητα, ὡς πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀτόμου. Ἄλλὰ δεόν νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ ἐννοια τῆς σκοπιμότητος, ἣν ἀποδίδομεν εἰς τὰς κινήσεις ταύτας, γεννᾶται τὸ πρῶτον εἰς τὸν μελετῶντα τὰς ἐν λόγῳ κινήσεις καὶ οὐδόλως ὑφίσταται εἰς τὴν νόησιν, κατὰ τὴν στιγμήν τῆς παραγωγῆς των· ταύτας ἀπ' εὐθείας παράγει αὕτη ἐν τῇ αὐτενεργῶ λειτουργίᾳ της, ὡς προσαρμοστικὰς διατάξεις, πρὸς τὰ δοθέντα γεγονότα τῆς βιαίας ἐπελεύσεως ἀντικειμένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας κτλ.

Αἱ κινήσεις αὗται σαφῶς ὑποδεικνύουσι τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρα τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, καθ' ὃν εὔρηνται ὡς ἐν ἀδιασπᾶστῳ συνασπισμῶ καὶ ἐνότητι, αἱ ἐνέργειαι τοῦ παριστᾶναι, τοῦ συναισθάνεσθαι καὶ τοῦ βούλεσθαι, ἅς μόνον διὰ μεταγενεστέρως ἀφαιρέσεως θεωρῶμεν κεχωρισμένως. Καθόσον αἱ ἀντανακλαστικαὶ αὗται κινήσεις εἶναι προφανῆς συνδυασμὸς ἀμέσου γνώσεως καὶ ἀπ' εὐθείας βουλήσεως. Ἡ ἀμεσος γνώσις ἐνταῦθα ἔγκειται εἰς τὸ ἀπ' εὐθείας σαφὲς τῶν δεδομένων, ὅπως εἶναι ἡ δυσάρεστος ἐπέλευσις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας ἀντικειμένου τινὸς κτλ. καὶ ἡ αὐθόρμητος παρα-

γωγὴ τῆς εἰς ταῦτα ἐκάστοτε προσαρμοζομένης διατάξεως τῶν κινήσεων ἡμῶν, ἐν τῇ ἀμυντικῇ ἐννοίᾳ, ὡς γνώσεως· τὸ δὲ βουλευτικὸν μέρος ἔγκειται ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς κινήσεως ταύτης καὶ τὴν ὁποίαν, χαρακτηρίζει ἢ αὐθόρμητος ἐνέργεια τῆς ῥοπῆς τοῦ κυριάρχου ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, συναισθήματος τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἡμῶν. Οὕτω ὁ συνδυασμὸς οὗτος γνώσεως καὶ πράξεως χαρακτηρίζει τὴν βουλευτικὴν ἐνέργειαν καὶ κατὰ τὰς στοιχειώδεις αὐτῆς ἐκδηλώσεις, ὅπως εἶναι αἱ ἐνσυνείδητοι αὗται ἀντανακλαστικαὶ πράξεις, οὕτως ὥστε οὐδέποτε αὕτη νὰ δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς τυφλὴ ἐνέργεια. Δὲν δύναται λοιπὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ὀρθόν, τὸ ὅτι αἱ κινήσεις αὗται ἦσαν ἄλλοτε σκόπιμοι ἐνέργειαι καὶ ὅτι, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐγένοντο, ὡς ἔχουσιν ἤδη αὐθόρμητοι· καθ' ὅσον τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς συγκεκριμένης ἀντιλήψεως, καθ' ἣν ἡ γνῶσις ἔχει μόνον τὴν λελογισμένην αὐτῆς ἐκδοσιν, ἐνῶ γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι αὕτη διὰ νὰ ὑπάρξῃ δέον νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ τῆς ἀμέσου τοιαύτης. Μία τοιαύτη ἀξίωσις θὰ ἦτο ἡ αὐτή, μὲ τὴν θέλουσαν νὰ κατανοήσῃ τὰ ἀξιώματα, διὰ μέσου τῆς ἀποδεικτικῆς γνώσεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀμέσου τοιαύτης, ἧς καὶ μόνον προϊόντα συμβαίνει νὰ εἶναι ταῦτα.

Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ἀντανακλαστικαὶ κινήσεις χαρακτηρίζονται ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, ὡς ἀκούσiai τοιαῦται καὶ ἐξετάζεται ἐν αὐτῇ τὸ ζήτημα, τοῦ ἂν δύναται ἡ βούλησις ἡμῶν νὰ μεταιώσῃ αὐτάς, οὕτως ὥστε νὰ δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι αἱ κινήσεις αὗται δὲν ἀποτελοῦσιν ἐνέργειαν τῆς βουλήσεως ἡμῶν.

Τοῦτο ὅμως εἶναι λελανθασμένον, οὐδεμίαν κίνησης ἡμῶν δύναται νὰ παύσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι βουλευτικὴ, ἀφοῦ ὁ ὅρος τῆς βουλήσεως ἀκριβῶς τὴν ἐννοιαν τῆς ὅλης δράσεως ἡμῶν ἀντιπροσωπεύει καὶ πᾶς περιορισμὸς τῆς ἐννοίας ταύτης εἰς τὰς μετὰ σκέψιν μόνον ἐνεργείας, εἶναι αὐθαίρετος. Ὁ ῥόλος τῆς σκέψεως ἐν τῇ βουλευτικῇ ἐνεργείᾳ ἔγκειται ἢ εἰς τὸ ἐκλέγειν τὸν συμφερότερον τρόπον, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ληφθείσης ἤδη ἀπ' εὐθείας ἀποφάσεως, δυνάμει τῆς ῥοπῆς ἐνὸς κυριάρχου ἐν ἡμῖν συναισθήματος, ἢ εἰς τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην, καθ' ἣν ὅταν διαλογιζώμεθα τὰς διαφόρους τοῦ ἀντικειμένου περιεχομένου ἀπόψεις, ἐμφανίζονται ἐν τῇ συνειδήσει τὰ πρὸς τὰς ἀ-

πόψεις ταύτας συνδεόμενα συναισθήματα, καὶ οὕτω παρέχεται ἔδαφος πραγματώσεως τῆς αὐτενεργοῦ ἀναφορικῆς λειτουργίας τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ῥοπὰς τούτων, διὰ τῆς παραγωγῆς τῆς συνιστώσης αὐτῶν, ἧτις εἶναι καὶ ἡ βούλησις ἡμῶν.

Οὕτω λοιπόν, εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐπιπολαίου παρατηρητοῦ ὁ δεσμός οὗτος τῆς γνώσεως καὶ τῆς βουλήσεως παρέχει τὴν πλάνην, δυνάμει τῆς ὁποίας, κατὰ μὲν τὴν ἀποδεικτικὴν γνῶσιν, ὁ ῥόλος τῆς βουλήσεως συγκαλύπτει τὸ αὐτενεργὸν τῆς νοήσεως, κατὰ δὲ τὴν βουλευτικὴν ἐνέργειαν, ὁ ῥόλος τῆς σκέψεως συγκαλύπτει τὸ αὐτενεργὸν τῆς βουλήσεως· καὶ μόνον ὑπὸ τοιαύτην πλάνην δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίζωμεν τὰς ἀνακλαστικὰς κινήσεις ὡς μὴ θεληματικὰς, ἐπειδὴ αὗται ἔχουσι προφανὲς τὸ αὐθόρμητον, ὅπερ ὅμως πάντως ὑφίσταται χαρακτηρίζον καὶ πᾶσαν μετὰ σκέψιν βουλευτικὴν ἐνέργειαν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς αὐθορμῆτου κυριαρχίας ἐν ἡμῖν τῆς συνιστώσης τῶν ῥοπῶν τῶν συναισθημάτων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ὅλην ψυχικὴν ἡμῶν κατάστασιν. "Ὅπου δὲ φαίνεται, ὅτι ἡ ἐσκευμένη βούλησις ἡμῶν ἐπηρεάζει τὸν συνδυασμὸν τοῦτον τῆς ἀμέσου γνώσεως μετὰ τῆς ἀπ' εὐθείας βουλήσεως, ὅπως εἶναι καὶ ἀντανακλαστικὴ ἐνσυνείδητος κίνησις, τοῦτο εἶναι ἀπατηλόν, καθόσον εἶναι ἄλλη ἢ ψυχικὴ ἡμῶν κατάστασις κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀντανακλαστικῆς κινήσεως καὶ ἄλλη κατὰ τὴν ἐνέργειαν, ἧτις ἐκλαμβάνεται ὡς ἐπέμβασις τῆς ἐσκευμένης βουλήσεως, οὕτως ὥστε αἱ δύο αὗται ἐνέργειαι νὰ ἀποτελῶσι δύο ὅλως διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς θελήσεως ἡμῶν. "Ὅταν π. χ. γνωρίζομεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι τὸ πλησιάζον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντικείμενον δὲν θὰ ἐγγίσῃ αὐτούς, μετριάζεται ἢ καὶ ματαιοῦται τὸ κλείσιμον τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἀλλὰ ἡ περίστασις αὕτη ἔχει ὅλως διαφορετικὰ δεδομένα καὶ συναισθήματα ἀπὸ τὰ τῆς ἀντανακλαστικῆς πράξεως, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συγχέσται πρὸς αὐτήν. "Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποφασίζωμεν νὰ δεχθῶμεν ἓνα ἰσχυρὸν κτύπημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, χωρὶς νὰ ὑψώσωμεν τὰς χεῖρας καὶ ὄντως κατορθώνομεν τοῦτο, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι μετεβάλομεν τὴν ἀντανακλαστικὴν κίνησιν· καθόσον εἶναι ὅλως διάφοροι αἱ ψυχολογικαὶ καταστάσεις, καθ' ἃς ἐνεργοῦνται αἱ δύο διακεκριμέναι αὗται τῆς βουλήσεως ἐνέργειαι. Τὴν συνέχειαν τῶν δύο διακεκριμένων τούτων ἐκ-

δηλώσεων τῆς βουλήσεως ἐμφανίζει ὁ στρατιώτης, ὅστις εἰς σκληρὰν μάχην εὐρεθεὶς κύπτει ἀντακλαστικῶς σμικρύνων τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν σφαιρῶν· συμβαίνει ὅμως εἰς περιστάσεις τινάς, εἴτε λόγῳ γενναίων πράξεων καὶ λόγων τῶν διοικούντων, εἴτε τῇ ἐπιδράσει τῆς μουσικῆς, νὰ ἀναφανῆ ἐν τῇ συνειδήσει τὸ συναίσθημα τῆς φιλοτιμίας καὶ τὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅτε εὐθυτενῆς καὶ ἐλεύθερος τὸ σῶμα βαδίζει ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Συνήθως λέγουσιν, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἐκυριάρχησεν ἡ θέλησις τοῦ στρατιώτου ἐφ' ἑαυτοῦ, δεδομένου ὄντος, ὅτι ὁ στρατιώτης πάντοτε θὰ ἐπιθυμῆ νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἐνδοξον θέαμα τοῦ ἥρωος ἀπέναντι τῶν ἄλλων, παρὰ τὸ πτωχὸν θέαμα τοῦ ἡμικρυπτομένου· ἀλλὰ ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἀτυχῆς, καθόσον ἡ βούλησις ἡμῶν δὲν εἶναι ἰδία τις δύναμις ὠρισμένων τάσεων, ὅπως εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ εἶναι τις ἐνδοξος, ἀλλ' εἶναι ἡ συνιστώσα τῶν ῥοπῶν τῶν ἐν τῇ συνειδήσει συναισθημάτων, ἣν προσκτώμεθα διὰ τῆς αὐτενεργοῦ προσαρμοστικῆς λειτουργίας τοῦ νοητικοῦ κέντρου. Εἶναι ὅθεν, διάφορος ἡ στάσις τοῦ στρατιώτου εἰς τὰς περιστάσεις αὐτάς, ἐπειδὴ ἄλλα εἶναι τὰ συναισθήματα τὰ προκαλοῦντα τὴν ἀνταντακλαστικὴν τῆς κάμψεως κίνησιν, ἄλλα ὅταν αὐτὸς βαδίζει εὐθυτενῆς καὶ ἄλλα ὅταν ἐν σχετικῇ ἡρεμίᾳ πᾶς τις εὐρισκόμενος, κατέχεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ εἶναι ἐνδοξος. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ἐντασις τοῦ συναισθήματος τοῦ φόβου ἐκάστου στρατιώτου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται λόγῳ τῆς ἀναφορικῆς ἐν παντὶ λειτουργίας τῆς νοήσεως καὶ ἡ ἐντασις τοῦ συναισθήματος τῆς φιλοτιμίας, ὅπερ θὰ γεννηθῆ ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν διοικούντων, καθὼς καὶ ἡ σταθερότης τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ κυριαρχήσαντος πρὸς καιρὸν συναισθήματος τούτου τῆς φιλοτιμίας ἢ καὶ ἡ ἐπανάπτωσις εἰς τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου, ἐξαρτῶνται οὐ μόνον ἐκ τῆς σκληρότητος τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς διαμορφώσεως τῶν φαινομένων ἐνεργείας ἐκείνων, ἅτινα νοούμενα ὡς συναποτελοῦντα τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νοητικοῦ μας κέντρου, μᾶς δίδουσι διὰ τῆς μεταμορφώσεώς των τὰ ἐν λόγῳ συνειδητὰ φαινόμενα τῶν συναισθημάτων, ἀποτελοῦντα οὕτω τὴν συγκρότησιν τοῦ χαρακτῆρος ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν.

Οὕτω τὸ γεγονός, καθ' ὃ ἡ συνιστώσα τῶν ῥοπῶν τῶν μεταβαλ-

λομένων συναισθημάτων μας, αὐτενεργῶς κτωμένη ἐν τῷ νοητικῷ κέντρῳ, μᾶς δίδη ἐν ἑκάστη στιγμῇ τὴν βουλευτικὴν ἐκδοσιν, μᾶς ἐξηγεῖ καὶ τὸ εἶδος τῆς αὐταπάτης ἐκείνης, καθ' ἣν π. χ. δύναται τις εἰλικρινῶς νὰ ὑπόσχηται, ὅτι θὰ συμθεῖξῃ μιᾶς ἐπικινδύνου πράξεως, ὅπως π. χ. εἶναι μία συνομωσία, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἡ ἀπόφασις αὕτη ὄντως ἀπορρέει ἐκ τῶν ῥοπῶν τῶν συναισθημάτων, ἅτινα εἶναι παρόντα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν τῇ συνειδήσει του· ἐπὶ τῇ προσεγγίσει ὅμως τῆς πραγματώσεως αὐτῆς, αἱ εἰκόνες τῶν καθόλου δυσχερειῶν καὶ κινδύνων, προσεκτικώτερον παρατηρούμεναι, προκαλοῦσιν ἰσχυρὸν συναισθημα φόβου καὶ συνεπῶς καὶ τὴν διάφορον ἀπόφασιν τῆς φιλοζώου ὑπεκφυγῆς.

Ὅταν δὲ φαίνεται, ὅτι ἄνευ τῆς παρουσίας τῶν ἁρμοδίων συναισθημάτων ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, λαμβάνομεν μίαν ἀπόφασιν, συμβαίνει τοῦτο, ἐπειδὴ τυγχάνει γνωστὴ ἤδη ἡμῖν ἐξ ἀναλόγων περιστάσεων, ποία εἶναι τῶν συναισθημάτων τούτων ἡ κυριαρχοῦσα ῥοπή.

Τὸ ὅτι δὲ τὰ συναισθήματα μόνον κινῶσι τὸν ἄνθρωπον, καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἀνωμάτων ἐκείνων περιστάσεων, καθ' ὧς νευροπαθεῖς καὶ πάσχοντες τὰ βουλευτικὰ κέντρα ἀδυνατοῦσι νὰ κινηθῶσι, νομίζοντες ὅτι τοῦτο τοῖς εἶναι ἀδύνατον. Ἐνῶ λοιπὸν αἱ προσπάθειαι πᾶσαι τῶν ἰατρῶν ἀποβαίνουσι μάταιαι εἰς τὸ νὰ τεύς πείσωσιν, ὅτι οὐδεμίαν πραγματικὴν πάθησιν ἔχουσιν οἱ πόδες αὐτῶν καὶ νὰ τοῖς ὑποβάλωσι νὰ κινηθῶσιν, ἀρκεῖ ἡ ἀπότομος ἐμφάνισις παλαιοῦ φίλου, ὅπως διεγείρῃ ζωηρὰ συναισθήματα καὶ τὴν κίνησιν τὴν αὐθόρμητον τῶν νευροπαθῶν αὐτῶν.

Ἡ βουλευτικὴ λοιπὸν ἐνέργεια, τόσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς συναισθηματικῆς, ἐκ τῆς ῥοπῆς τῆς ὁποίας προέρχεται, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γνωστικῆς λόγῳ τοῦ ἀντικειμενικοῦ περιεχομένου, ὅπερ προὑποτίθεται, ὅτι ἀφορᾷ, δύναται νὰ διακριθῇ τεχνητῶς πρῶτον εἰς τὰς ἀντανακλαστικὰς ἐνεργείας, ἥτοι αὐθόρμητους βουλήσεις ἐκ τῆς ῥοπῆς ἑνὸς συναισθήματος προερχομένας καὶ διεπομένας ὑπὸ τῆς ἀμέσους γνώσεως, δεύτερον εἰς αὐθόρμητους πάλιν βουλήσεις, ἐκ τῆς κυριαρχίας ἑνὸς συναισθήματος ἢ πάθους προερχομένας ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετουμένας, ὑπὸ τῆς ἐνσυνειδήτου γνώσεως καὶ τρίτον εἰς τὰς περι-

πτώσεις εκείνας, καθ' ἃς ἡ ἐνσυνείδητος γνῶσις ἐν τῇ ἐρεύνη τῶν ζητημάτων, ἐμφανίζει τὰ διάφορα πρὸς ταῦτα σχετιζόμενα καὶ ὑπὸ τούτων ἀναπτυσσόμενα συναισθημάτων, οὕτως ὥστε τὸ αὐθόρμητον τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας νὰ ἐκδηλοῦται ἐνταῦθα, διὰ μέσου τῆς αὐτενεργοῦ κυριαρχίας τῆς συνιστώσης τῶν ῥοπῶν τῶν ἐν λόγῳ συναισθημάτων.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν συναισθημάτων δὲν ἐξαρτῶνται μόνον ἐκ τῆς βουλευτικῆς κατευθύνσεως, ὅπως εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ μακρὰ ἐνασχόλησις, εἴτε μετ' ἐμμοσικὰς συνθέσεις, εἴτε μετ' ἄλλας ἀνθρωπιστικὰς ἀπόψεις τῆς ζωῆς, ἐκλεπτύνει εἰς ἄκρον τὰ συναισθημάτων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἀπόψεων, μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡλικία ἡμῶν, καὶ περὶ ἃς ἀσχολεῖται ἡ Ψυχολογία.

Ἡ σχολαστικὴ Ψυχολογία ἀπὸ πολλοῦ διετύπωσε τὴν παράδοξον γνώμην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ θέλῃ ἀδιαφόρως ὅτιδήποτε. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς, οὕτως εἰπεῖν, οὐσιοποιήσεως τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς θεωρήσεως αὐτῆς, ὡς ἰδιαιτέρας δυνάμεως, ἣτις καὶ ἐξ ἰδίων ζωογονεῖ τὴν ἀκολουθητέαν κατεύθυνσιν. Ἡ παραμύρφωσις αὕτη τοῦ λειτουργικοῦ τρόπου, τοῦ διέποντος τὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ὑπὸ τῆς σχολαστικῆς Ψυχολογίας, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος τῆς τυπικῆς λογικῆς συντελεσθεῖσαν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς νοήσεως καὶ καθ' ἣν ἡ νοητικὴ ἐνέργεια ἐξελαμβάνετο, ὡς ἰδιάτις δύναμις διεπομένη ὑπὸ τῶν δύο διανοητικῶν λεγομένων νόμων.

Ἡ γνώμη αὕτη τῆς σχολαστικῆς Ψυχολογίας εὔρε διαρκῶς ἀντιμετώπους τοὺς ἀληθῶς διανοουμένους ἄνδρας, τόσον ἐκ τῆς γενικῆς παρατηρήσεως τοῦ ὅτι, ὅσον περισσότερον θὰ ἤθελέ τις, ἐν τι οἶονδήποτε, ἐπὶ τοσοῦτον παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι καὶ ἀδιάφορος ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀντικειμένων· ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς τοιαύτης, καθ' ἣν ἐνὸς ἀτόμου, ἐγνωσμένου χαρακτῆρος, ἦτο δυνατόν νὰ προβλεφθῆ ἡ συμπεριφορὰ ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους δράσεως. Τὸ δὲ διαρκὲς ἐπιχείρημα, τῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ταύτην πιστευόντων, περὶ τοῦ ὅτι τοῦτο ὁμολογεῖται ἐκ τῆς αὐτοπαρατηρήσεως, καθ' ἣν λαμβάνομεν συνείδησιν, ὅτι δυνάμεθα νὰ πράξωμεν καὶ οὕτω καὶ ἄλλως, ἀπε-

κρούετο ὑπὸ τοῦ Σπινόζα, ὡς ἀποτελοῦν ἐπιπολαίαν παρατήρησιν ἀποτελοῦσαν αὐταπάτην, ἀπαντωμένην καὶ εἰς τοὺς μεθύσους.

Ἐπερρίφθη λοιπόν, ὡς ἐντελῶς ρανταστική, ἡ ἀντίληψις αὕτη διὰ τῆς ὀριστικῆς παραδοχῆς τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ὡς κέντρου ἐνι-αίας ὅλως αὐτενεργοῦ λειτουργίας, ἐξ ἧς τὰ πάντα παράγονται, οὕτως, ὥστε τὰ περὶ ἰδιαιτέρας δυνάμεως τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως λεγόμενα παραπέμπονται εἰς τοὺς μύθους. Ἐκδοχὴ τῆς βουλήσεως ὡς ἀνελευθέρας, ἅτε ἐξαρτωμένης ἐκ τῶν συναισθημάτων ἡμῶν, δὲν εἶναι ὀρθή· καθόσον ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀνελευθέρου ἀρμόζει εἰς τὰς καταστάσεις ἐκείνας, αἵτινες δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν ὡς δυνατὴν πράγματι καὶ τὴν ἀντίθετον ὄψιν τῆς ἐλευθέρας αὐτῶν ἐκδόσεως· ὅπως τοῦτο συμβαίνει μὲ τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν, ἣν κωλύματα ἐξωτερικὰ δύνανται νὰ παρεμποδίσωσιν, δημιουργοῦντα μίαν ἀνελευθέραν κατάστασιν, ὅπως εἶναι ἡ τυραννίς. Ἐν τῇ ψυχικῇ λειτουργίᾳ, ὡς ἤδη ἀντιλαμβανόμεθα ταύτην, τοιαύτη τις κατάσταση εἶναι ὅλως ἀκατανόητος καὶ ἐφευρέθη τότε ἐν τῇ σχολαστικῇ Ψυχολογίᾳ ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως, ὡς ἐκ τῆς πλήρους διαστροφῆς τῶν πραγμάτων, λόγῳ τῆς κρατούσης ἀγνοίας. Δέον ὅθεν, νὰ περιορισθῇ ἡ χρῆσις αὕτη τῶν ὄρων τοῦ ἐλευθέρου ἢ μὴ, εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας καὶ οὐδέποτε νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῶν, προκειμένου περὶ τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, καθόσον ἐν αὐτῇ, λόγῳ τῆς αὐτενεργοῦ προσαρμοστικῆς τῆς πρὸς τὰ ἕκαστοτε δεδομένα παραγωγῆς, οὐδεμιᾶς λογικῆς σημασίας δικαιοῦνται νὰ τύχωσι.